

JOSEPH E. HOFMANN, Geschichte der Mathematik I, von den Anfängen bis zum Auftreten von Fermat und Descartes. Sammlung Götschen. Walter de Gruyter und Co. Berlin, 1963. Band 226)226a. ΙΩΣΗΦ ΧΟΦΜΑΝ, 'Ιστορία τῶν Μαθηματικῶν I.

Ἐπανελημμένως ἔχει δοθῆ εἰς ἡμᾶς ἡ εὐχάριστος εὐκαιρία νὰ ὀμιλήσωμεν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Πλάτωνος» περὶ διαφόρων δημοσιευμάτων τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ κ. Ι. Ε. Χόφμαν Ὁ κ. Χόφμαν ἀσχολεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν μὲ τὴν ἔρευναν εἰς τὸν κλάδον τῆς ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν, αἱ δὲ ἐργασίαι του εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τὸν φέρουσιν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης.

Ἦδη ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου τῆς ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν τοῦ κ. Χόφμαν τὴν ὁποίαν ὁ μέγας Ἐκδοτικός Οἶκος τοῦ Δυτικοῦ Βερολίνου Walter de Gruyter und Co εἶχεν ἐκδώσει ἀπὸ τοῦ 1953 εἰς τρεῖς τόμους. Θὰ ἐπακολουθήσῃ βεβαίως ἐν καιρῷ καὶ ἡ ἐπανεκδόσις τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου τόμου, ὥστε τὸ ὅλον ἔργον νὰ εἶναι ἐντελῶς συγχρονισμένον.

Ὁ ὑπὸ κρίσιν πρῶτος τόμος τῆς δευτέρας ἐκδόσεως παρουσιάζει ἀρκετὰς διαφορὰς ἀπὸ τοῦ πρώτου τόμου τῆς πρώτης ἐκδόσεως. Τὰ κεφάλαια τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰ μαθηματικά τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Ἀράβων, τῶν Κινέζων καὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν ἔχουσι προσαρμοσθῆ πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι πολλαὶ προσθήκαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν Βυζαντινῶν μαθηματικῶν.

Ἡ πραγματεία ἔχει διαιρεθῆ εἰς πέντε τμήματα.

Εἰς τὸ πρῶτον τμῆμα γίνεται ἡ διαπραγμάτευσις τῶν Προελληνικῶν μαθηματικῶν, ἦτοι τῶν μαθηματικῶν τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Αἰγυπτίων, τῶν Ἰνδῶν, τῶν Κινέζων καὶ τῶν Μάγυα τῆς Ἀμερικῆς.

Εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα ἐξετάζονται τὰ ἑλληνικά μαθηματικά ἀπὸ τοῦ 800 π. Χ. περίπου, μέχρι τοῦ 600 μ. Χ ἦτοι ἡ μαθηματικὴ δημιουργία τῶν Ἑλλήνων εἰς χρονικὸν διάστημα 1400 ἐτῶν. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τμήματος τούτου τονίζεται ὅτι οὐδὲν σχεδὸν εἶναι γνωστὸν περὶ τῶν πρώτων μαθηματικῶν γνώσεων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἐξαίρεται ἀκολούθως ἡ ἀποκλειστικὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων δημιουργία τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ὁ κ. Χόφμαν τονίζει ἰδιαιτέρως τὴν συμβολὴν τοῦ Ἀναξαγόρου εἰς τὴν θεμελίωσιν τῶν μαθηματικῶν διὰ τῆς διαπιστώσεώς του ὅτι τοῦ μικροῦ ὑπάρχει μικρότερον καὶ τοῦ μεγάλου ὑπάρχει μεγαλύτερον μέγεθος, (διὰ τῆς πρώτης διατυπώσεως δηλαδὴ τοῦ ἀξιώματος τῆς συνεχείας). Ἡ ἀνακάλυψις τῶν ἀσυμμέτρων ὀφειλομένη εἰς τοὺς Πυθαγορείους ἔδωκε μεγάλην ὄθησιν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑλληνικῶν μαθηματικῶν, ἐν ᾧ ἡ ἀπαίτησις τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς στερεομετρίας καὶ τὴν διατύπωσιν αὐστηρῶν καὶ ἀκριβολόγων ἀποδείξεων τῶν μαθηματικῶν προτάσεων κατέστησαν τὴν Πλατωνικὴν Ἀκαδημίαν κέντρον τῶν μαθηματικῶν ἐρευνῶν. Ὁ Δημόκριτος, ὁ Ἴπποκράτης ὁ Χίσις, ὁ Ἴππίας ἐξ Ἠλείας, ὁ Εὐδοξος, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Μέναιχος, ὁ Ἀρχύτας εἶναι μερικὰ ὀνόματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὰ ὁποῖα ἐθεμελίωσαν καὶ ἀνέπτυξαν τὰ μαθηματικά. Ἀκολουθοῦν οἱ τρεῖς μεγάλοι μαθηματικοὶ Εὐκλείδης, Ἀρχιμήδης καὶ Ἀπολλώνιος οἱ ὁποῖοι ἀνύψωσαν ἀκόμη περισσότερον τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην.

Καὶ μεταξὺ τῶν Νεοπυθαγορείων καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν παρατηρεῖται δραστηριότης περὶ τὴν μαθηματικὴν ἔρευναν. Ὁ Ὑψικλῆς, ὁ Νικομήδης, ὁ Μενέλαος, ὁ Διόφαντος, ὁ Πάππος, ἡ Ὑπατία εἶναι ἐκ τῶν τελευταίων μαθηματικῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Τούτους ἀκολουθοῦν οἱ σχολιασταὶ καὶ οἱ μελετηταὶ τῆς μαθηματικῆς δημιουργίας τοῦ παρελθόντος.

Εἰς τὸ τρίτον τμῆμα ἐξετάζονται τὰ μαθηματικά τῶν Ἰνδῶν, τῶν Ἀράβων, τῶν Κινέζων καὶ τῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ τονίζεται ἡ ἐκ τῶν μεταφράσεων τῶν ἔργων

των μεγάλων Ἑλλήνων μαθηματικῶν πρόδος τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Ἐξάρεται ἡ συμβολὴ τῶν Βυζαντινῶν μαθηματικῶν καὶ ἰδίως τοῦ φιλοσόφου—μαθηματικοῦ Λέοντος, ὁ ὅποιος ἐμερίμνησε διὰ τὴν περισυλλογὴν ἀρχαίων μαθηματικῶν συγγραμμάτων καὶ τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῶν. Χάρις εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Λέοντος ἐσώθησαν πολλὰ πραγματεῖα τοῦ Ἀρχιμήδους.

Τέλος εἰς τὸ τέταρτον καὶ πέμπτον τμήμα ἐκτίθεται ἡ ἐξέλιξις τῶν μαθηματικῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἰδίως τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τοῦ Barock.

Καίτοι ἡ ἔκτασις τοῦ βιβλίου δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη, ἐν τούτοις ὁ κ. Χόφμαν ἔχει κατορθώσει εἰς χῶρον 251 σελίδων νὰ παράσχη ἀκριβῆ καὶ σαφῆ ἀπεικόνισιν τῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθηματικῶν εἰς διάστημα 2500 περίπου ἐτῶν (800 π. Χ. ἕως 1700 μ. Χ.). Ἡ κατανομὴ τῆς ὕλης ἔχει γίνεαι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ δύναται εὐκόλως ὁ ἀναγνώστης νὰ κατατοπιζέται πλήρως. Μεθ' ἑκαστον κεφάλαιον παρατίθεται πλούσια βιβλιογραφία. Ὁφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν ἰδιαιτέρως τὸν εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου περιεχόμενον πίνακα πραγμάτων καὶ ὀνομάτων κατέχοντα 60 ὀλοκλήρους σελίδας. Διὰ τῆς ἐργασίας του αὐτῆς ὁ κ. Χόφμαν παρέχει μεγάλην ἐξυπηρέτησιν εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῆς ἱστορίας τῶν μαθηματικῶν, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ εἶναι ἀνεκτίμητος βοηθὸς καὶ σύμβουλος.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

* *

ANTONIO MADDALENA, Ionici, testimonianze E. Frammenti, la Nuova Italia, editrice Firenze, 15 Novembre 1963. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΑΝΤΑΛΕΝΑ, Ἴωνικοὶ φιλόσοφοι, μνημεία καὶ ἀποσπάσματα.

Τὸ τμήμα τῆς ΑΡΧΑΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, τῆς Βιβλιοθήκης Ἀνωτέρων Σπουδῶν τῆς Ἰταλίας, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ ὁμοτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας RODOLFO MONDOLFO καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μιλάνου MARIO UNTERSTEINER ἐξέδωκεν ὡς 42ον τόμον τῆς σειρᾶς τῶν ἐκδόσεών του, (ἐκ τῶν 50 ἐν ὄλῳ) τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον βιβλίον διὰ τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου «LA NUOVA ITALIA» EDITRICE FIRENZE. Τὴν ἐκδοσὴν ἐνήργησεν ὁ διαπρεπὴς καθηγητῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Τουρίνου κ. Antonio Maddalena (Ἀντώνιος Μανταλένα). Ὁ κομψός, μικρὸς κατὰ τὸ μέγεθος τόμος περιλαμβάνει 307 σελίδας, ἐκτός τοῦ πίνακος περιεχομένων καὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἐκδόσεων τῆς Βιβλιοθήκης Ἀνωτέρων Σπουδῶν.

Ὡς ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀναγνώστης πρόκειται περὶ συστηματικῆς ἐκδόσεως τῶν Προσωκρατικῶν φιλοσόφων. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν, ὡς εἶναι γνωστόν, τὰ ἀποσπάσματα τῶν Προσωκρατικῶν εἶχον ἐκδοθῆ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ Mullach. Κατὰ τὸ 1903 ὅμως ἐξεδόθησαν τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τοῦ Hermann Diels καὶ ἔκτοτε ἐπηκολούθησαν ἀρκετὰ ἐκδόσεις εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνεται πάντοτε ὑπ' ὄψιν ἡ συναφὴς ἐπιστημονικὴ ἔρευνα.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἐκδόσεων τοῦ Φιλοσοφικοῦ τμήματος τῆς Βιβλιοθήκης Ἀνωτέρων Σπουδῶν, ὡς καὶ τοῦ καθηγητοῦ Antonio Maddalena, δὲν περιορίζεται εἰς τὸ νὰ μεταφρασθῇ ἀπλῶς εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ὅτι ἔχει ἐκδοθῆ εἰς τὴν γερμανικὴν διὰ τοὺς Προσωκρατικούς ὑπὸ τοῦ H. Diels. Συμπληρώσεις τῶν ἀποσπασμάτων καὶ ἔρμηνεῖα τούτων ἔχουν γίνεαι μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν ὑπὸ τοῦ κ. Madda-